

Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163902/STM_22_7_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Luettu 3/2023

Tärkeitä kohtia liittyen kehotunnekasvatukseen:

s.12–16

Huolimatta tehostuneista väkivallan ehkäisemisen toimista väkivallan esiintyvyydessä ei ole viime vuosikymmenen aikana tapahtunut merkittävää vähentymistä. Tilastokeskuksen 16 tietojen mukaan vuonna 2020 viranomaisten tietoon tulleissa pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 10 800 uhria, mikä on 1,2 prosenttia edellisvuotta vähemmän.

Aikuisiin kohdistuneesta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta puolet oli avio- tai avopuolisoiden välistä. Aikuisista uhreista 75,2 prosenttia oli naisia. Parisuhdeväkivallalle on tyypillistä sen toistuvuus. Uhreista 1 700 eli 20 prosenttia oli henkilöitä, jotka joutuivat perhe- ja lähisuhdeväkivallan uhriksi useammin kuin yhden kerran vuonna 2020. Aikuisia toistuvan väkivallan uhreja oli 1 400, joista yli 80 prosenttia oli naisia. Parisuhdesurmissa menehtyi vuonna 2019 yhteensä 18 ihmistä, 15 naista ja kolme miestä.

Luvuissa ovat mukana myös entisen puolison tai seurustelukumppanin surmaamat henkilöt. Kehitys erityisesti naisiin kohdistuneissa parisuhdetapossa on kuitenkin viime vuosina ollut myönteinen. Parisuhdetappojen vuotuinen määrä väheni vuosina 2010–2019 runsaat 20 prosenttia, vuosikymmenen alkupuoliskon keskimäärin seitsemästätoista uhrista vuosikymmenen jälkipuoliskon kolmeentoista. Miehiin kohdistuneiden parisuhdetappojen vuotuinen määrä pysyi ajanjaksolla vakaana, keskimäärin viitenä.

Viranomaisten tietoon tulleet seksuaaliväkivaltaa koskevat tapaukset lisääntyivät vuonna 2021. Raiskauksia ilmoitettiin 1 806 eli 356 tapausta (24,6 prosenttia) enemmän kuin vuonna 2020. Lisäksi ilmoitettiin 1 415 muuta seksuaalirikosta. Näistä 726 oli seksuaalista ahdistelua, mikä on 171 tapausta (30,8 prosenttia) enemmän kuin vuonna 2020.

Seksuaalisen ahdistelun ja häirinnän kasvusta kertovat myös viimeisimmän kouluterveyskyselyn tulokset vuodelta 2021. Yläkoululaisista 8. ja 9. luokan tytöistä lähes joka toinen ja pojista reilu kymmenes on kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua viimeisen 12 kuukauden aikana. Seksuaaliväkivaltaa on saman ikäryhmän tytöistä kokenut 13 ja pojista viisi prosenttia. Tyttöjen seksuaaliväkivallan kokemukset ovat lisääntyneet merkittävästi viimeisten kahden vuoden aikana.

Läheskään kaikista naisiin kohdistuvan väkivallan muotojen yleisyydestä ei löydy kattavia ja säännöllisesti seurattavia tietoja. Esimerkiksi avioliittoon pakottamisen yleisyydestä Suomessa ei ole saatavilla tarkkaa tietoa, ja aihetta on toistaiseksi tutkittu Suomessa varsin vähän. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta ei ole kerätty järjestelmällisesti kattavaa rekisteritietoa Suomessa, kuten ei monessa muussakaan maassa. Näin ollen silpomisen läpikäyneiden tai sen riskissä olevien tyttöjen ja naisten lukumääristä ei ole saatavilla tarkkaa arviota.²¹

Naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän yleisyys on noussut uudella tavalla myös suomalaisen keskusteluun kansainvälisen #metoo -liikkeen myötä. Jo vuonna 2017 julkistetun tasa-arvobarometrin mukaan naisista 38 prosenttia ja miehistä 17 prosenttia oli kokenut seksuaalista häirintää kahden edellisen vuoden aikana. Nuoret naiset kohtasivat seksuaalista häirintää useammin kuin muut: alle 35-vuotiaista naisista yli puolella (56 %) oli häirintäkokemuksia kahden edellisen vuoden aikana. Sukupuoleen liittyvää vihapuhetta oli joskus kokenut 15 prosenttia naisista ja 8 prosenttia miehistä.

Verkossa tapahtuva ja teknologian mahdollistama digitaalinen väkivalta, vaino ja häirintä ovat lisääntyneet merkittävästi viime vuosina. Tilastokeskuksen toteuttaman tieto- ja viestintätekniikan käyttöä kuvaavan väestötutkimuksen (2020) tulosten mukaan 39 prosenttia suomalaisista oli nähnyt sosiaalisessa mediassa vihapuhetta viimeisen kolmen kuukauden aikana. Epäasiallisen lähestymisen kohteeksi internetissä oli joutunut yhdeksän prosenttia miehistä ja 17 prosenttia naisista. Häirintää miehistä oli kokenut kuusi prosenttia ja naisista seitsemän prosenttia. Huomattavasti vanhempia ikäryhmiä enemmän häirintää ja epäasiallista lähestymistä kohtaavat 16–34-vuotiaat, erityisesti nuoret. Joka kolmatta nuorta oli lähestytty netissä epäasiallisesti. Digitalisaatio on muuttanut myös väkivallan kokemusta ja se tarjoaa uusia välineitä ja areenoita esimerkiksi parisuhdeväkivaltaan ja vainoon.

Naiset kokevat väkivaltaa ja häirintää myös työpaikoilla. Viimeisimmän työolotutkimuksen (2018) mukaan lähes joka viides nainen (18 %) ja neljä prosenttia miehistä kertoi kokeneensa työpaikallaan seksuaalista häirintää joskus työuransa aikana. Seksuaalinen häirintä on erityisesti nuorten naisten työelämässä kohtaama ongelma. Saman työolotutkimuksen mukaan 15–24-vuotiaista naisista 29 prosenttia oli kokenut työpaikallaan seksuaalista häirintää kuluneen vuoden aikana. Nuorimmasta, 15–24-vuotiaiden ikäryhmästä seitsemän prosenttia kertoi joutuneensa seksuaalisen häirinnän kohteeksi vähintään viikoittain.

Perusoikeusviraston toteuttaman tutkimuksen (2014) mukaan vain noin 10 prosenttia kumppanin naiseen kohdistamasta väkivallasta tuli Suomessa viranomaisten tietoon. (Violence against women: an EU-wide survey. Main results. European Union Agency for Fundamental Rights, 2014.)

Vähemmistöön kuulumisen ja haavoittuva asema lisää riskiä joutua häirinnän ja väkivallan kohteeksi. Sisäministeriön vuonna 2018 teettämän selvityksen mukaan esimerkiksi vammaiset naiset ja ulkomaalaistaustaiset naiset kokevat väkivaltaa 2–3 kertaa enemmän kuin valtaväestön naiset. Saman raportin mukaan ulkomaalaistaustaisten naisten riski joutua raiskauksen uhriksi on lähes kaksinkertainen verrattuna kantaväestön naisiin. Tasa-arvobarometrin (2017) mukaan vähemmistöön itsensä määrittävistä naisista yli viidesosa oli kokenut vihapuhetta. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen altistaa väkivallalle. Euroopan unionin perusoikeusviraston vuonna 2014 julkaiseman tutkimuksen mukaan selvitykseen vastanneista sukupuolivähemmistöön kuuluvista suomalaisista 40 prosenttia oli kokenut väkivaltaa.

Vuonna 2019 julkistetun kouluterveyskyselyn mukaan sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret joutuvat muita useammin häirinnän kohteeksi. Saman kyselyn mukaan yli 40 prosenttia heistä oli kokenut henkistä väkivaltaa vanhempiensa tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta. Viimeisimmän kouluterveyskyselyn (2021) mukaan toimintarajoitteiset nuoret kokivat muita enemmän fyysistä uhkaa, seksuaalista häirintää ja väkivaltaa. Toimintarajoitteiset nuoret kokevat fyysistä ja henkistä väkivaltaa vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten taholta yleisemmin kuin muut nuoret. Myös kuuluminen yhtäaikaisesti useaan vähemmistöryhmään voi lisätä henkilön haavoittuvuutta sukupuolistuneen väkivallan kokemiseen.

Koronapandemian ja siihen liittyvien rajoitustoimien vaikutuksista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan esiintymiseen Suomessa ei ole toistaiseksi saatavilla väestötasoisia tietoja. Tilastokeskuksen julkaisemien vuotta 2020 koskevien tilastotietojen mukaan perhe- ja lähisuhdeväkivalta väheni edellisestä vuodesta 1,2 prosenttia. Lapsiin kohdistuva väkivalta väheni yhteensä 15 prosenttia edelliseen vuoteen verrattuna ja vähenemistä tapahtui kaikissa ikäryhmissä. Sen sijaan esimerkiksi aviopuolisoiden välisestä väkivallasta poliisin tietoon tulleet ilmoitukset lisääntyivät vajaat seitsemän prosenttia eli lähemmäs 300 tapauksella. Aviopuolisoiden toisiinsa kohdistamasta väkivallasta tehdyt ilmoitukset ovat olleet kasvussa parin vuoden ajan. Sen sijaan entisten aviopuolisoiden tekemät teot vähenivät vuonna 2020. Koronapandemian on kuitenkin havaittu lisänneen pari- ja lähisuhdeväkivaltaa kokevien palvelujen tarvetta niin kansainvälisesti kuin myös Suomessa. Avuntarve on näyttäytynyt

erityisesti puhelin- ja chat-palveluiden merkittävänä käytön kasvuna. Viranomaisille raportoitujen tietojen valossa koronapandemian kokonaisvaikutuksista perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan on kuitenkin liian varhaista sanoa mitään varmaa, eikä läheskään kaikkea perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ilmoiteta poliisille. Tarkempaa tietoa korona-ajan vaikutuksista lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön saadaan lähitulevaisuudessa muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoimasta lähisuhdeväkivallan kokemuksiin ja palveluiden käyttöön liittyvästä tutkimushankkeesta.

s. 18

GREVIO on huomauttanut Suomea siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisyn näkökulma on sukupuolineutraali eikä kansallisessa työssä tuoda riittävästi esille tämän ilmiön sukupuolittuneisuutta ja kohdistumista pääasiassa naisiin heidän sukupuolensa vuoksi. Lisäksi GREVIO kehottaa voimakkaasti Suomea kiinnittämään huomiota vähemmistöryhmien tai haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asemaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanossa.

- Koulutusta on annettu viranomaisille poliiseille ja sos. terveysalan toimijoille. Kouluissa lisätty turvataitokasvatusta.
- Vahvistetaan sukupuolten tasa-arvon, itsemääräämisoikeuden ja suostumusperusteisen seksuaalikultuurin käsittelyä osana maahanmuuttajaerityisiä palveluita. (s. 21)
- Tuetaan sukupuolittuneen väkivallan ja häirinnän ehkäisyä julkisista varoista rahoitetussa urheilu-, liikunta-, taide- ja kulttuuritoiminnassa ja harrastustoiminnassa
- Tuetaan koulutuksella varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstön valmiuksia ja osaamista seksuaalikasvatuksen opetuksessa ja sukupuolittuneen väkivallan torjumisessa kaikilla koulutusjärjestelmän tasoilla.
- Koulutetaan varhaiskasvatuksen ja koulutuksen henkilöstöä alueilla naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan kysymyksistä hyödyntäen olemassa olevia verkkokouluja
- Kannustetaan korkeakouluja lisäämään seksuaalikasvatusta opettajankoulutuksen opetussuunnitelmaan